

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 24, брой 9
Октомври

Борис Попиванов

Предсрочните парламентарни избори не предложиха ясен изход от политическата криза в България.

Проблемът с честността на изборния процес трайно навлезе в политическия дневен ред.

Коалиция около ГЕРБ-СДС и ПП-ДБ и правителство на малцинството на ГЕРБ-СДС засега изглеждат най-вероятните алтернативи на нов предсрочен вот.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 24, брой 9
Октомври

Съдържание

1.	ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА	2
2.	ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО	3
3.	СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	5
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	9

1

ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА

В навечерието на парламентарни избори вероятно е очаквано външнополитическата активност на институциите да намалее. За разлика от предишни случаи, обаче, прави впечатление фактическият отказ на политическите партии да използват международни теми като инструмент в предизборния си сблъсък.

Значението на войната в Украйна за българската политика като че ли се редуцира. Страната спазва, практически без сериозни спорове, ангажиментите си на партньор в Европейския съюз (ЕС) и НАТО. Част от тях са стартиралите преговори за двустранно споразумение за сигурност между София и Киев. Такива споразумения съществуват с мнозинството от държавите-членки на НАТО и имат предназначението да улеснят бъдещата интеграция на Украйна в Алианса. В същото време българският президент Румен Радев използва Срещата на върха на групата „Арайолуш“ в Краков, за да отпрати за пореден път призива си за мирно уреждане на конфликта – този път без това да провокира международни и национални разногласия.

Напрежението между България и Северна Македония продължава да доминира двустранните отношения. Скопие се опитва да редува показна конструктивност и нови нападки, но не променя по същество контекста на своята европейска перспектива. Срещата на върха на т.нар. Берлински процес, регулиращ интеграцията на Западните Балкани с Европа, потвърди досегашните изисквания към Северна Македония за начало на преговорите за

членство. Формално Северна Македония не отрича задължението си за впише българите в своята конституция, но и не задвижва тази процедура. Аргументът е от сферата на реципрочността – България трябва на свой ред да признае македонско малцинство. Успоредно с това северномакедонският премиер Христиан Мицкоски говори, че е готов за среща с българския президент Радев и се оплаква от политическата нестабилност в България. Партията на Мицкоски, ВМРО-ДПМНЕ, наистина е в деликатна позиция, не само защото съседна Албания започва да отваря преговорни глави, но и защото проевропейският натиск на правителствения партньор от албанската коалиция ВЛЕН се усилва. Все пак, влошаването на диалога София-Скопие изглежда дългосрочно. Пример в тази посока са преговорите за изграждане на европейския Коридор №8, които стигнаха до някакво споразумение, но съдържанието на това споразумение беше незабавно оспорено от самите северномакедонски преговарящи.

Ескалацията на конфликта в Близкия Изток стана повод за свикване на Консултативен съвет за национална сигурност при президента Радев. Направени бяха изводите, че непосредствена опасност за България няма, но съществуват заплахи от терористични актове и миграционна вълна. Въпреки очакванията, политическите лидери, присъстващи на Съвета, не изразиха противоположни позиции и се солидаризираха зад една умерена декларация, която подсказва консенсусното нежелание за взимане на страна в блискоизточния казус.

2

ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО

Предизборната кампания. Предсрочните избори за 51-о Обикновено Народно събрание в България, проведени на 27 октомври, изправиха едни срещу други 28 политически партии и коалиции. Официалната предизборна кампания, продължила точно един месец, не се отличаваше с особена интензивност, нито с драматични събития. Можем да обобщим няколко характеристики на самата кампания. Първо, задълбочава се тенденцията на самозатваряне на партиите в собствените им електорални „балони“, при което все по-голям дял от публичните позиции се изразява не пред традиционните медии, а в социалните мрежи или в специално направени подкасти. Второ, липсваха крупни скандали или компроматни войни. Голямо изключение от това наблюдение представляваха взаимните нападки между двете фракции на доскоро единното Движение за права и свободи (ДПС), кулминирали в слуха, че единият от фракционните лидери е избягал от България заради връзките си с разкрита печатница за фалшиви пари. По същество, обаче, другите партии не допуснаха скандалите в лагера на ДПС да променят тона на предизборното им поведение. Трето, за разлика от предни пъти, когато отношението към войната в Украйна се бе превърнало в разделителна линия, сега международните теми останаха в сянка. И тук има едно вероятно традиционно изключение в лицето на партията „Възраждане“. Трябва все пак да отбележим два международни въпроса, които намериха доста неясно и неопределено присъствие в дневния ред – предполагаемата опасност от миграционна вълна и предполагаемото значение на президентските избори в САЩ за бъдещите правителствени преговори. Четвърто, много е трудно да се говори за общи теми в кампанията. Незамисимо от това, почти навсякъде изпъква темата за бъдещето на българските топлоелектрически централи. Позицията, че те трябва да бъдат защитени, за да бъде запазена българската енергетика и за да се съхранят работните места, противостои на позицията, че по-важен приоритет са средствата по европейския План за възстановяване и устойчивост.

От гледна точка на идеологическите тенденции, категорично е надмощието на партии, определящи

себе си като „суверенистки“, призвани да отбраняват националния интерес срещу всякакви посягательства. Проевропейски платформи имат част от водещите партии – поради убеждение или изгода – но те са малцинство на общия фон. От гледна точка на политическата легитимност, протестите от 2020 г. отново се завръщат като хронологична реферативна рамка. От една страна са тези, които припомнят протестите като неизпълнено обещание за смазване на мафията, докато от другата стоят онези, които виждат в протестите началото на кризата и хаоса в България. От гледна точка на политическата интрига, най-голям интерес безспорно събужда вътрешния конфликт в ДПС между фракциите на Ахмед Доган и Делян Пеевски. Появиха се и оценки, че другите партии изчакват развитието на този конфликт, за да определят отношението си към евентуално бъдещо правителствено мнозинство – с Доган или с Пеевски или против двамата. И от гледна точка на следизборната перспектива, най-ярък се оказва сблъсъкът между двете водещи формации, ГЕРБ-СДС и „Продължаваме промяната – Демократична България“ (ПП-ДБ). Този сблъсък прие вида на спор за фигурата на бъдещия премиер на едно редовно правителство, дали трябва да бъде партийна номинация, както настояват от ГЕРБ-СДС, или да бъде експерт, равноотдалечен от партньорите в мнозинството, както предлагат от ПП-ДБ.

Правителството. Служебното правителство на Димитър Главчев си даде положителна самооценка за основната си задача през октомври, свързана с организацията и провеждането на предсрочните избори. Всъщност критиките за несвършена работа никак не са малко. Те засягат основно дейността на Министерството на вътрешните работи, обвинявано, че не е наложило драстични ограничения върху купения и контролирания вот.

Както и при предишните избори, кабинетът на Главчев не съумява да защити политическия си авторитет по време на различни обществени спорове. Споровете между партиите за размера на реалния бюджетен дефицит така и не получиха категоричен и ясен отговор от страна на правителството.

Президентът. За втори път след промените в Конституцията протича предизборна кампания, в която служебният кабинет не е израз на волята и намеренията на президента. Също както през май, държавният глава избра да се дистанцира от предиз-

борния процес. Той обаче успя да се наложи като основен говорител на притесненията от контролиран и купен вот. Неговите изявления по темата звучаха ясно в предизборния месец, а изборните резултати допълнително ги актуализираха.

3

СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

ГЕРБ-СДС. Кампанията на ГЕРБ-СДС беше фокусирана предимно в атаки срещу ПП-ДБ. От партията на Бойко Борисов твърдяха, че политическата криза ще се овладее само ако ГЕРБ получи над 80 народни представители. В крайна сметка ГЕРБ за пореден път взе първото място на изборите, с огромна преднина пред втория участник, ПП-ДБ, и със забележителен прилив на подкрепа от над 110 хиляди гласа. Това постижение има няколко обяснения. По всяка вероятност упоритата пропаганда на ГЕРБ, че само те могат да възстановят стабилността в България, е проработила. Има избиратели, най-вече от средите на малкия и средния бизнес, за които перманентната бюджетна, законодателна и административна несигурност от последните години изглежда по-сериозен проблем от „статуквото“, олицетворявано от ГЕРБ. Прочитът на електоралните данни сочи, че близо половината от новите избиратели на ГЕРБ идват от регионите, в които водачи на листи са били действащи популярни кметове от партията (Бургас, Стара Загора, Смолян), и от София. Кметовете явно са допринесли за по-добрата мобилизация от традиционната за парламентарен вот, а в столицата е преодолян колапсът от местния вот през октомври 2023 г. Мощната всекидневна кампания срещу новия столичен кмет Васил Терзиев и неговия екип сякаш се е отразила на „обратно движение“ на избиратели към ГЕРБ.

Със своите 69 депутати в новия парламент ГЕРБ обаче не е толкова силен, че да диктува характера на бъдещата правителствена конфигурация, нито толкова слаб, че да избегне отговорността за инициативата в предстоящите преговори. По време на кампанията Борисов бе подсказал решение, което включва „естествени партньори“ – ПП-ДБ, с участието на „Има такъв народ“ (ИТН) и Българската социалистическа партия (БСП). Всъщност Борисов след изборите е изправен пред същия проблем, както след изборите от 9 юни. Неговата амбиция да бъде лидер на коалиция, в която балансира между ПП-ДБ и ДПС, отново изглежда много трудно постижима. От всичките 8 партии в Народното събрание единствено ПП-ДБ има проевропейския имидж в страната и чужбина, който е необходим

на Борисов за легитимация. Същевременно на Борисов не му се иска да излиза открито и срещу фракцията на Делян Пеевски в ДПС, която не приема подобен формат с ПП-ДБ и която сякаш има разнообразни инструменти за натиск върху ГЕРБ и върху самия Борисов. В такива случаи по правило Борисов забавя темпото на политическия процес и търси най-благоприятната възможност за себе си.

„Продължаваме промяната – Демократична България“ (ПП-ДБ). Кампанията на коалицията на практика представляваше две успоредни кампании. Едната, практикувана основно от ПП, имаше за свой акцент борбата с корупционните схеми и за свой естествен опонент ГЕРБ. Другата кампания, представлявана от „Да, България“ и близки до нея граждански организации, се стремеше да атакува „модела Пеевски“. Актуални поводи за нейните послания бяха ареста на близкия до Доган депутат Джейхан Ибрямов и номинацията на Борислав Сарафов за главен прокурор. Спекулациите за дълбоко вътрешно разделение в ПП-ДБ не са нови. Те се отнасят не само до отношенията между ПП и „Да, България“, но и до вътрешнопартийните отношения в ПП, където битува подозрението, че Асен Василев е лице на по-радикалната линия, докато Кирил Петков и Николай Денков са повече склонни към компромиси. Независимо от спекулациите, обаче, разпад на коалицията засега е слабо вероятен, защото шансовете на участващите формации се определят само от тяхното обединение.

Изборите отредиха на ПП-ДБ второ място, с ръст от близо 40000 избиратели и с 37 депутати. По партийна принадлежност налице е практически паритет между кандидатите на ПП (19 души) и тези на ДБ (18). Следизборната стратегия е подчинена на намерението да се „вбие клин“ в предполагаемия неофициален съюз между Борисов и Пеевски. Ето защо от ПП-ДБ изпратиха на всички парламентарни партии декларация, с която формулират като основа на преговори за правителство изграждане на „санитарен кордон“ около Пеевски, формиране на парламентарна комисия за изборните резултати и спиране на процедурата за избор на нов гла-

вен прокурор. Практиката на подобни декларации е пробвана вече веднъж от ПП-ДБ през юли т.г., но тогава бе игнорирана от останалите. Сега ПП-ДБ са изправени пред друга опасност от неуспех. Тя произтича от контрадекларациите на другите партии, които не отхвърлят априори предложенията на ПП-ДБ, а ги призовават да приемат техните предложения: ИТН за ревизия на избирателните списъци; „Възраждане“ за референдум за запазване на националната валута и запазване на българските топлоелектрически централи. Евентуално забавяне на казуса с декларацията би дало възможност на ГЕРБ да изчака и да излезе със своя инициатива без непременно да отхвърля еднозначно „санитарния кордон“. Презумпцията, с която тръгват от ПП-ДБ е, че ГЕРБ и Борисов не биха направили правителство без тях. Ако тази презумпция не е вярна, обаче, смисълът на цялата следизборна активност от страна на втората политическа сила остава под въпрос.

„Възраждане“. Кампанията на партията бе базирана предимно върху страхове – от нелегални емигранти, от задкулисни решения за военна помощ за Украйна, от планове за въвлечане на България в близоизточния конфликт, от ЛГБТ пропаганда. „Възраждане“ опита да възроди масовите публични прояви по време на предизборна кампания, утихнали през последните години, чрез организация на шествия под наслов „Дайте шанс на мира“. Успоредно с това, „Възраждане“ провеждаше непрекъснато и атаки срещу партиите „Морал, единство, чест“ (МЕЧ) и „Величие“, набеждавани, че са лицемерни в патриотизма си и автентични в слугуването си на мафията. Можем да приемем, че става дума за борба за един и същи електорат между трите партии. В тази борба „Възраждане“ постига водеща роля, но не и маргинализация на конкурентите. Донякъде основателна е оценката, че в отсъствието на МЕЧ и „Величие“ партията на Костадин Костадинов би реализирала по-добър резултат от спечелените 325 хиляди гласа и 35 депутати. За пореден път второто място на парламентарни избори се изплъзва на партията. Не бива обаче да се забравя, че в 15 области в страната второто място е факт, а ПП-ДБ се представят по-добре заради значително по-високите стойности в София и Пловдив.

Ако в българския парламент съществува „санитарен кордон“, той несъмнено огражда „Възраждане“. На този етап не е мислимо мнозинство, в което „Възраждане“ би участвало на официален партньорски принцип. Костадинов неслучайно се опитва да превърне дефекта (невъзможност да участва в правителство) в ефект (проява на принципност). В следизборната реторика на партията доминира тезата, че правителство ще има, и това ще бъде „правителство на купения вот“, докато „Възраждане“ ще защитава интересите на народа в опозиция.

Движение за права и свободи – Ново начало (ДПС-НН). В новия си формат ДПС, оглавявано от Делян Пеевски, заложи на кампания извън традиционните медии и събития. Обвиненията, че партията си служи с натиск, купуване на гласове и контрол върху избиратели, не са доказани, макар и да са широкоподелени в очите на общественото мнение. Социологическите агенции прогнозираха по-слабо представяне на ДПС-НН в сравнение с основния му конкурент от фракцията на Ахмед Доган, но и постепенен ръст на електоралната подкрепа. В крайна сметка ДПС-НН получи 281 хиляди гласа и 30 депутати, като изпревари с цели 100000 коалицията на Доган. ДПС-НН е първа политическа сила в три области – Кърджали, Шумен и Търговище. Данните от екзит-пол сочат, че партията на Пеевски печели избиратели далеч извън пределите на турския етнос и се отваря към избиратели в по-големи населени места и с по-високо образование. Географията на парламентарната група е показателна. ДПС-НН има депутати във Велико Търново, Пловдив, Видин, Враца, Монтана, Кюстендил, Плевен. Бизнес-моделът, на който до голяма степен е основана партията, дава своите резултати. Отделен въпрос е каква е цената на тези резултати в контекста на демократичния процес.

В следизборната ситуация лидерът на ДПС-НН Делян Пеевски е редуцирал изявите си. Вероятно това се дължи на две причини. Първата е, че по традиция той предпочита да преговаря за бъдещите си политически позиции далеч от телевизионните камери, но сигурно и изчаква постепенно утихване на сюжета със „санитарния кордон“. Втората причина е вътрешнопартийна. За Пеевски успехът от 27 октомври е само етап в битката срещу почетния председател на ДПС Ахмед Доган. В края на декември е свикана национална конференция на партията, която почти сигурно ще даде знак за разправа с привържениците на Доган. Подготовката за тази хипотетична чистка несъмнено има голямо значение, не по-малко от публичните междупартийни дискусии.

Българска социалистическа партия (БСП). Кампанията на обединената левица протече под шапката на предимно прагматични послания, акцентиращи на необходимостта от национално обединение и стабилизация. БСП трябваше да води битка на два фронта – срещу политическите си опоненти и срещу привържениците на бившия лидер Корнелия Нинова, които полагаха всички усилия да подкопаят претенцията на новата лява коалиция да въплъщава принципи и алтернатива. Резултатът от 181 хиляди гласа и 20 депутати представлява ръст с 30 хиляди спрямо предходния вот от юни. Оптимистичният прочит на данните позволява да се говори за „отлепване от дъното“ и за начало на преодоляване на негативния тренд. От друга страна, лявата коалиция не се представя по-добре от сбора от гла-

совете на участващите днес в нея леви партии през юни. Положителна динамика се вижда най-вече там, където Нинова по-рано е водила битка срещу местните структури на партията (София) или срещу местните кметове от партията (Пловдив-област). Не бива да се подценява и ефектът от появата на млади лица на предни позиции (Габриел Вълков и Атанас Атанасов като водачи в софийски райони) и от личната популярност на граждански кандидати (конституционалистът Наталия Киселова). Ето защо на този етап може да се говори предпазливо само за частично възстановяване на доверието, все още не и за ясно движение нагоре.

Следизборната ситуация за левицата е очертана от два контекста. Първият е свързан с преговорите за парламентарно мнозинство, по отношение на които БСП за първи път от 2021 г. насам декларира предварително готовност за участие. А вторият контекст произтича от предстоящия избор на нов председател на партията. И трите имена, обсъждани към настоящия момент (сегашият изпълняващ функциите председател Атанас Зафиров, председателят на парламентарната група Борислав Гуцанов и бившият лидер на столичните социалисти Калоян Паргов), имат нужда от формулиране на политическа стратегия и събиране на по-широка подкрепа в партийните редици.

Алианс за права и свободи (АПС). Коалицията, съставена от почетния председател на ДПС Ахмед Доган, фокусира кампанията си върху усилията да убеди традиционните избиратели на партията, че тя въплъщава „автентичното ДПС“, за разлика от „узурпатора“ Делян Пеевски. АПС бяха подложени на много удари, сред които водещо място зае арестът на близкия до Доган депутат Джейхан Ибрямов, заподозрян в купуване на гласове и търговия с влияние. Линията на самозащита доминираше в поведението на АПС до самите избори. Крайният резултат – 182 хиляди гласа и 19 депутати – показва сериозно изоставане от ДПС-НН. Данните от екзит-пола разкриват, че избирателите на АПС се локализируют почти изключително в социалните низини – почти изцяло в селата, сред турския етнос, сред лицата с ниско образование и ниски доходи. Същевременно не бива да се подценява, че АПС излиза първа политическа сила в Разград и Силистра, стои само 2 хиляди гласа по-ниско от ДПС-НН в Кърджали, и съхранява съществено влияние в Търговище и Смолян. Повечето български изселници в Турция подкрепят именно АПС, а не ДПС-НН. Би било прибрзано да се твърди, че Пеевски е надделял необратимо в битката си с Доган.

Следизборното политическо поведение на АПС е логично насочено към предстоящите етапи на същата битка. Ако се съди по официалните изявления на Доган, АПС е склонно да подкрепи коали-

ция между ГЕРБ-СДС и ПП-ДБ, без да участва формално в нея. Това е реалистична позиция, която дава най-големи шансове да минимизира властовите ресурси на Пеевски. Но, както се знае, има и други сценарии, не толкова благоприятни за формацията на Доган.

„Има такъв народ“ (ИТН). В кампанията си ИТН предпочетоха да заздравят национално-популисткия имидж, който по принцип им е присъщ. Публиката можеше да чуе послания за преосмисляне на Зелената сделка, за защита на българските топлоцентрали, срещу мигрантския натиск и т.нар. ЛГБТ пропаганда. В крайна сметка, със 165000 гласа и 18 депутати ИТН подобрява предишния си резултат с 35 хиляди избиратели и затвърждава тенденцията си на електорален ръст на всички избори след злополучната 2021 г.

Веднага след изборите лидерът на ИТН Слави Трифонов се намеси активно в политическия дебат. Първата му намеса – призив за изчистване на избирателните списъци – срещна доста положителни реакции. Втората – призив за частично касиране на изборите в секциите с установени големи нарушения – провокира повече емоции, но се вписва в масовите настроения за нечестност на вота. Заставайки зад президента Радев в оценката си за мащабите на купения и контролиран вот, ИТН несъмнено получава благоприятната позиция на важен играч в бъдещите преговори за правителство.

„Морал, единство, чест“ (МЕЧ). Партията на Радостин Василев, със 111000 гласа и 12 депутати, е единственият нов участник в Народното събрание. Поне част от събраната подкрепа МЕЧ дължи на радикалния си популизъм, обърнат срещу цялата политическа система. Призивът за „България без Борисов и Пеевски“ звучи най-ясно и недвусмислено на фона на половинчатите или нюансирани позиции на други партии. Василев се опитва да представи себе си за ново издание на ранния Бойко Борисов – възмездител, който ще въздаде справедливост след години на корупция и мафия. Разбира се, предстои да се види до каква степен става дума за пропаганда, и до каква за реален радикализъм.

Следизборните изявления на МЕЧ по-скоро изключват партията от евентуални правителствени комбинации. Радостин Василев подчертава, че „санитарният кордон“ около Пеевски трябва да включва и Борисов, а единственият начин за борба с мафиотизацията е той лично да оглави Министерството на вътрешните работи. Подобен анонс на мнозина не звучи сериозно, но той донякъде е очакван от партия, която е убедена, че загубата на доверие във водещите партии ще ѝ носи бонуси при евентуални нови предсрочни избори.

„Величие“. Партията проведе изключително активна кампания не само в страната, но и в чужбина (в предизборния месец бяха проведени 9 събрания в различни европейски градове!). Както и преди, посланията на „Величие“ са пълни с метафори и доста кухи като конкретика, насочени срещу статуквото като цяло. Неопределен остава и рекламираният от тях „20-годишен план за възстановяване на България“. Донякъде в този смисъл имат основание наблюденията, че „Величие“ е партията с най-високи нива на сектантско поведение и конспиративно мислене, явно импониращи на немалко български избиратели.

Крайният резултат от 97 хиляди гласа е само с около 2000 по-нисък от този на предходния юнски вот. Явно е, че скандалите и разпадът на партията в предния парламент не са се отразили на подкрепата за нея, както и че отцепилата се група на Николай Марков не се е ползвала със значително влияние. „Величие“ остава партията на Ивелин Михайлов. Изборите обаче поставиха „Величие“ в центъра на общественото внимание заради минималния брой гласове, които не ѝ достигат за прес-

качане на 4%-овата бариера за влизане в Народното събрание – едва 25. Като се вземат предвид многобройните нарушения в броенето на гласовете и попълването на протоколите, тази минимална разлика няма как да не буди съмнения. Мотиви да се иска касиране на изборите има. И понеже решението е в искане до Конституционния съд, веднага възниква въпросът кой и дали е готов да го сезира, за да бъде в помощ на партия, която така и не е успяла да предизвика положителни нагласи у никого в българската партийна система.

„Синя България“. Коалицията се опита да се открие в предизборната кампания с интензивна експлоатация на две теми: антикомунизмът и дясното. Реториката против социалния популизъм, който според „Синя България“ е свойствен за всички парламентарни партии, обаче не успя да събере подкрепа извън крайно тесни кръгове. Получените 26000 гласове, със 7000 по-малко, отколкото на изборите през юни, ясно показват, че амбициите да се предложи алтернатива на „неискрения антикомунизъм“ на ГЕРБ и „неискреното дясно“ на ПП-ДБ не срещат разбиране.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

Седмите поредни парламентарни избори в България за период от 3 години и половина съвсем очаквано не породиха ентузиазъм сред избирателите. Липсваше както нов голям участник в състезанието, който да мобилизира надежди за промяна, така и някаква по-ярка тема от дневния ред на обществото, която да събере очаквания за положително развитие. Активността от 2,570 милиона избиратели обаче е с около 300000 гласа по-голяма, отколкото на изборите през юни т.г. Мнозина заговориха за симптоми на преодоляване на електоралната апатия. Рано е да се правят такива изводи. Добре е да се припомни, че активността от 27 октомври 2024 г., макар и видимо по-висока от юнската, все пак остава по-ниска от тази на всички парламентарни избори, проведени преди 2024 г. Сезонни обстоятелства, свързани с движението на работната сила, яростната мобилизация на двете фракции в ДПС, предполагаемите мащаби на купен и контролиран вот вероятно играят не по-малка роля за активността отколкото връщането на доверието на хората в партиите.

За първи път толкова сериозно е подкопана легитимността на изборния процес. Правителството и партиите допуснаха Министерството на вътрешните работи масово да започне да се възприема като инструмент за прикриване на порочни изборни практики. Споровете за намеса на различни институции в кампанията допринесоха за общия климат на недоверие. Резултатът на партията „Величие“ оказала се на няколко гласа от влизане в Народно събрание, също провокира внушения, че изборните резултати се нагласяват „отгоре“. Това е ключово важна тема за устойчивостта на демокрацията, която несъмнено ще има продължение в следващите седмици и месеци и ще ангажира различни институции – новия парламент, президента, може би Конституционния съд и съдилищата. Трудно е да се прогнозира как ще се развият нещата, но засега по-вероятно е сякаш проблемът да се игнорира и да се търсят палиативни решения под формата на някакви институционални и нормативни иновации.

Отново се коментира евентуално бъдещо въвличане на президента Румен Радев в партийния живот

на страната. Факти в това отношение липсват, но надеждите на едни коментатори и притесненията на други говорят за необходимостта от промяна на политическите залози в България. Настоящите партии изпитват затруднения да формулират каквато и да било визия за развитие.

Въпросът за редовно правителство стои по начин, подобен на онзи през юни, може би усложнен от конфликта и радикализацията в ДПС. Отново ГЕРБ-СДС е първа политическа сила с голяма преднина. Отново обаче желанието на ГЕРБ да балансира между различни тенденции в българската политика се сблъсква с нежеланието на други партии, особено ПП-ДБ, да приемат такова сътрудничество. За съжаление политическият елит свикна с перманентния цикъл на предсрочни избори и смята един следващ вот за предстоящ в краткосрочна перспектива. От такава гледна точка предизборното поведение се слива със следизборното. Партиите моделират публичните си изяви така сякаш планират това да им бъдат изходните позиции за нова предизборна кампания. Познатата от предишни избори реторика на „червените линии“, ограничаваща взаимодействията между партиите, се възпроизвежда и сега, макар и с нови термини, стъпили върху идеята за „предварителни условия“.

На този етап, преди парламентът да е бил свикан на първото си заседание, изглежда че има два варианта, алтернативни на скорошен нов предсрочен вот.

Първият вариант предполага пробив в досегашния режим на нападки между ГЕРБ-СДС и ПП-ДБ, който би довел до коалиционно споразумение с участието на една или повече по-малки партии. Това е вариант, който се доближава до предположението на Борисов за „естествен съюз“. Извън взаимните обвинения, ГЕРБ-СДС и ПП-ДБ имат забележителни програмни сходства по много направления на актуалната политика – отношението към ЕС и НАТО, приоритета на Плана за възстановяване и устойчивост, възгледа за еврозоната, нагласата към бюджета и бюджетния дефицит, данъчната фило-

софия. Като основен препъни-камък се очертават отношенията на такава конфигурация с ДПС-НН.

Вторият вариант е правителство на малцинството на ГЕРБ, подкрепено от различни по-малки формации. С изключение на „Възраждане“, ПП-ДБ и МЕЧ, останалите (ИТН, двете фракции на ДПС, БСП) като че ли биха били склонни на подобна формула на стабилизация. В техен интерес е отговорността да се носи само от ГЕРБ. От друга страна, при много ефективна политическа игра ГЕРБ може да избегне логичния риск от зависимост, като търси гласовете ту на едни, ту на други от парламентарните партии,

и не допуска една-единствена да диктува условията си. Такъв вариант е по-лесно осъществим от първия, но далеч по-труден за политическа навигация.

Кампанията не даде шанс на социалните теми в политическия дневен ред. Без да успее да влезе в този дневен ред новата лява коалиция около БСП трудно може да разчита на нещо много повече от сегашните си резултати. За БСП е екзистенциално важно да промени своя политически образ от формация, която служи само като хипотетичен резервоар от гласове за коалиции, на формация, която движи политическия процес в неочаквани посоки.

ЗА АВТОРА

Д-р **Борис Попиванов** е доцент по политология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изследванията му са концентрирани в областта на политическите идеологии, теорията и историята на лявото, както и българския преход.

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
bulgaria.fes.de

Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

bulgaria.fes.de

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 24, брой 9
Октомври

Предсрочните парламентарни избори не предложиха ясен изход от политическата криза в България.

Проблемът с честността на изборния процес трайно навлезе в политическия дневен ред.

Коалиция около ГЕРБ-СДС и ПП-ДБ и правителство на малцинството на ГЕРБ-СДС засега изглеждат най-вероятните алтернативи на нов предсрочен вот.

Повече информация по темата ще намерите тук:
bulgaria.fes.de